

Erindringer

Nedenstående erindringer er nedskrevet af Jacob Larsen, Turøvej 24, Volderslev (Sjælland), født Skiveren ved Gandrup den 27. marts 1913.

Af Jacob Larsen

Min barndom

Jeg blev født den 27. marts 1913 i en forrygende snestorm. Foråret havde vist ellers været tidligt på vej, for håndværkerne var i gang med at rejse tømmeret til laden, da vejret slog om. Og far måtte spænde for slæden for at hente jordemoderen, Madam Als, som boede i Vester Hassing, og hun har nok fået en rask slædetur, hvis jeg ellers kender min far ret. Der var ikke mange, der kunne køre et spand heste, som han kunne.

Egentlig var jeg nummer 2 i børneflokket, men den førstefødte døde af krampe kort efter fødslen. Han blev kaldt Jacob, og det skulle jeg altså også hedde, da jeg et par år efter ankom i snevejret. Jeg fik også krampe og var nær gået samme vej. Foruden Madam Als var Stine, Kristians Jensens kone, vist altid til stede, så hun havde næsten også en slags andel i os. Hun var stor og kraftig og altid i godt humør.

I august 1914 udbrød den 1. verdenskrig, og skønt det var 10 år siden, min far havde været soldat, så måtte han midt i høsten afsted til Randers, hvor han gjorde tjeneste om underkorporal ved 5. dragonregiment. Det blev nogle drøje år for mine forældre. Mit hjem var en landbrugsejendom på 20 tdr. land, som de havde slidt for at opdyrke og rydde for sten, da det lå hen i urtilstand. Nu havde de fået jorden under kultur og havde opført de nødvendige bygninger. Heldigvis var farfar rask og rørig. Han var en meget dygtig landmand og har sikkert været årsag til, at mor kunne klare de svære år. For krigen varede jo til 1918.

Selv om jeg var en lille purk, kan jeg huske lugten af rug, som mor brændte på bradepanden og maledede det på kaffekværnen. Hun bagte for øvrigt selv sit rugbrød, da vi havde en stor muret bageovn. Og jeg kan huske, når mor om aftenen sad og skrev til far i skæret fra carbidlampen, for der var jo rationering på næsten alt under krigen. Jeg fik lov til at skrive nogle kruseduller på et stykke papir som en hilsen til far.

Min fætter Jacob Gjerrild, som dengang var en 15-16 år, opholdt sig en tid hjemme hos os og hjalp mor med at klare bedriften. Der var meget sne den vinter, og Jacob hjalp mig med at bygge snehuler. Sneen lå i en drive helt op til tagrygningen på laden, så der fik jeg en fin kælkebane. Jacob Gjerrild var en høj gut. Han rejste senere til Amerika, hvor han ved at læse i sin fritid opnåede at blive lærer ved et universitet. Efter 2. verdenskrig blev han administrator ved "UNRRA hjælpeaktioner" med et område på størrelse med Japan.

I året 1917 blev min far endelig hjemsendt. Han havde vel været hjemme på orlov, men nu kunne han blive hjemme. Det var så stor en begivenhed, at jeg kan huske det næsten som i går. Han havde en cykelhest med hjem til mig. Så kunne jeg lege dragon. Året 1917 var høsten lille. Hvor slemt det stod til fremgår af, at der blev sendt lyng fra Jylland til Sjælland til kreaturfoder.

I året 1918 rasede en epidemi over hele Europa, den blev kaldt ”den spanske syge”. Alle vegne lå folk syge og der var ingen hjælp at få. Og der var begravelse næsten hver dag. Hjemme hos os lå mor og far og Knud syge. Men vi havde en pige, som kunne malke og klare fodringen, og jeg gik så og rensede staldene. Det tog hele dagen, for jeg kunne kun bære gødningen ud på en skovl, for jeg var jo kun 5 år. Da epidemien havde udraset var der død ca. 25 millioner mennesker over hele Europa. Det var mere end krævede.

Den 3. november 1918 blev Arne født, og denne gang blev Madam Als hentet i vogn. Da hun kravlede ned af vognen, sagde hun til mig: ”Her i min store taske har jeg en lille broder eller søster”. Men det troede jeg ikke på. Det blev altså en lillebror, som fik min seng, medens jeg blev forvist til slagbænken, hvad jeg ikke var begejstret for. Jeg frygtede for, at låget skulle klappe i.

Min moder blev aldrig mere rask. Hendes sygdom, som varede 6 år, lagde en skygge over vor barndom. Vi skulle jo altid være stille, hvad der faldt os svært, så vi tilbragte den meste tid ude. Vi lavede det meste af vores legetøj selv. Det kunne hænde, at vi fik en lille hest af træ som fødselsdags- eller julegave. Men ellers snittede vi selv køer og grise og høns af pilegrene, for det hørte jo med til en bondegård. Da vi blev større, fik vi en mundharpe og spillede på livet løs, men det foregik ude. Mor måtte undertiden på rekreation. Det var hos Christian Næsby, han var en slægtning til mor, og hans kone var vist sygeplejerske. Han var prædikant for Hals Baptistmenighed, som begge mine forældre og en stor del af slægten tilhørte.

Da jeg var 7 år, lærte jeg at malke, og Knud, som var 5 år, lærte det samtidigt. Vi havde en gammel rødbrøget ko, som var meget skikkelig, så den startede vi med. Den havde far hentet på bedstefars gård, da den var en lille kalv. Han bar den hjem. Det blev hans første ko, og den blev stammoder til alle vore køer. Ved samme tid lærte jeg også at tage fat på opvasken og koge kartofler, for far havde for travlt, og det var ikke altid, vi havde hushjælp.

Nu var jeg også nået skolealderen, og jeg begyndte at gå i pogeskole, som man den gang kaldte forskolen, hos fru Maren Jacobsen i Gandrup. Fru Jacobsens mand var lærer i Gandrup. Da han døde ca. 1917-19 tog hun fat som lærerinde. Hun havde et godt tag på børn. Når vi havde bibelhistorie, sad hun nede på et af bordene og fortalte og viste billeder fra en bog. Det var Skovgaards malerier fra Viborg domkirke. Og vi sad som små kyllinger om en høne. Men det, hun fortalte, huskede vi.

Da jeg havde gået på eftermiddagshold og formiddagshold, altså første og anden klasse, skulle jeg begynde i den store skole, hvor der var 2 lærere, så vi byttede klasseværelse hver dag. Hver lærer havde sit klasseværelse. Harboe Andersen var førstelærer og kirkesanger. Han lånte mig bøger om tegning og tysk sprog. Gunnar Justesen var andenlærer og en meget dygtig bibliotekar, som også gennem en sparemærkeordning lærte os at spare op til en bog. Det var Chr. Erichsens børnebøger. Hos førstelæreren kunne vi bestille Chr. Erichsens børneblade. Vi havde i det hele taget nogle gode lærerkræfter, som jeg er megen tak skyldig. Dengang blev eleverne placeret efter dygtighed. Man kunne altså blive rykket op, når man var flittig, men kunne altså også risikere nedrykning, hvis man ikke var flittig. Vor slægt hørte til i den øverste ende. Jeg tror ikke, at jeg ved om nogen, der sad længere nede end nummer 5. Måske har det ikke så meget været, fordi vi var bedre begavede end de andre, men vi var jo hjemmefra fortrolige med bøger og tidsskrifter, og det var jo de ”vakte”, som vore forældre havde kontakt med.

Det trossamfund, som mine forældre tilhørte, havde ingen kirke der på egnen, da jeg var lille, men de holdt møder i hjemmene, og selv om folk måtte gå eller køre med hestekøretøj, så kom de trods dårlige veje, der ofte om vinteren kun var dybe hjulspor derude på engene. Om sommeren blev der holdt teltmøder ved gadekæret i en uge. Der medvirkede forskellige prædikanter. Vi børn kom jo med. Der var ingen babysitter, og vi har vel ikke altid været lige lette at have med. Jeg kan huske engang, hvor vi var til møde hos Anton Hansen, som dengang havde skomagerværksted og butik, at min broder Knud, som vel har været et par år, havde fået en skomagerhammer at lege med. Den havde han med ind i mødesalen, og pludselig langede han ud med hammeren og ramte damen på stolen foran. Han ramte hende lige i nakken. Men da hun efter tidens mode havde sat håret op i en nakkeknode, blev slaget ikke så virkningsfuldt. Men hammeren blev konfiskeret.

Da baptisterne fik bygget deres egen kirke i Gandrup, fik de et mødested, hvor der samtidigt blev indrettet en mindre sal til brug for søndagsskolen og ungdomsarbejdet. Desuden blev der bolig for en pedel. Vi gik derop i søndagsskole hver søndag formiddag. Der kom ret mange børn, også fra folkekirken. Søndagsskolen holdt også udflugter, hvor vi kørte afsted i høstvogne og med flag og sang. Vi var blandt andet i Østerågård - Skakkebæk hos Niels Jensen - og i min moders barndomshjem Bakkely. Og der blev leget på græsmarken, 2 mand frem for en enke og andre lege. Der blev også afholdt juletræsfest i søndagsskolen, hvor der var godteposer til alle og præmier til dem, der havde været flest gange i søndagsskole.

Når vi gik i søndagsskole, skulle jeg hen for at se sadelmager Voigts udstillingsvindue. Der lå en fodbold, som jeg brændende ønskede mig, og det lykkedes at spare de 8 kroner sammen, som den kostede. Pengene tjente jeg ved at sælge dueunger til 65 øre pr. stk. til rejsebudet, som videresolgte dem for 75 øre. Ja, pengene var små dengang. Jeg tror, at de 8 kroner svarede til næsten 2 daglønne, og jeg var da vist også den første af drengene, som ejede en fodbold, og den fik også skolens elever glæde af, for lærer Justesen trænede os på borgerforeningens festplads, hvor der også var fodboldbane.

Min far havde været dragon, så vi drenge fik hurtigt lært at ride. Om aftenen, når hestene skulle på græs i teglværkets fold, så red vi om kap. Far havde tilladelse til at græsse hestene i denne store fold, imod at vi pumpede vand til kreaturerne og sørgede for at indhegningen var i orden. Det var Teglgårdens kvier og stude, som gik på græs hele sommeren.

Engang skulle vi ride til smeden i Gandrup. Hestene skulle have nye sko, og Knud og jeg blev enige om at ride om kap, når vi havde forladt landevejen. Vi lod hestene strække ud, og jeg var forrest indtil "Musse" snurrede rundt, så jeg fortsatte gennem luften og havnede på en skråning, som kaldes Engdiget.

Der var meget vand på engene, og der blev da også gravet mange grøfter. Der var folk som Kristian Ottosen (dræningsmester) og den lille Jens Peter i Gandrup, og brødrene Christian og Peter Glad fra Øster Hassing. På grøftekanterne voksede der dengang engkabbelejer i forårstiden, og man kunne også være heldig at finde blåbærplanter og lyng, som havde overlevet kultivering. Når vi pløjede, kunne der undertiden findes rav i klumper, som min far forarbejdede til smykker, især ravhjerter. Det var i de lange vinteraftener.

Også vildtet overlevede. Jeg kan huske storken, der hver dag i sommertiden spankulerede oppe ved vandløbet "Sigen", hvor den levede højt på de mange frøer. Oppe ved den oftest tørre skelgrøft rugede agerhønsene. Far var ikke jæger, så vi havde en god bestand.

Min far havde en kassefælde, som han stillede op i laden for at fange mår og ilder, som var ret hård ved hønsene. Ræven fik vi dog ikke ram på. En morgen, hvor mor og far sad og drak kaffe i køkkenet, kom den farende ind på gårdspladsen og tog hanen. Far for efter den på strømpesokker, men den forsvandt i en nærliggende mose (Hadsunds mose).

I vandløbet "Sigen" var der altid vand. Der sejlede vi med vores hjemmelavede skibe og fangede hundestejler og haletudser. Om vinteren løb vi på skøjter. Udtrykket en "sig" er en betegnelse for et lavt liggende jordstykke, hvor der altid står lidt vand.

Under min mors langvarige sygdom, som vel var en følge af "den spanske syge", havde vi ofte husassistenter, som det hedder i dag. Jeg kan huske Johanne Christensen, som var en kusine til min svigerinde Olga, og Stine, som var skrap men dygtig; hun rejste, da hun skulle giftes. Og min kusine Larzetty var her i perioder, når hun kunne undværes i "Bakkely", for hun var jo mest hjemme ved mormor. I efteråret 1923 kom Annine, som var hos os, da mor døde 27. april 1924. I dette år døde min oldefar, Lars Johansen, i "Bakkely". Og morfar og mormor solgte "Bakkely" til Niels Laden, og flyttede ned til Støvlsig, hvor der var bygget til stuehuset, så der blev et par ekstra stuer. Mormor medbragte jo sin væv, og den fyldte godt. I 1925 fik vi en husbestyrerinde, som hed Maren Pedersen. Hun var enke og havde 2 børn med. En pige, som hed Gerda og en dreng, der hed Henry. Og i 1926 kom Margrete, som senere blev min stedmor.

I 1927 blev jeg udskrevet af skolen, og næste dag blev jeg sendt ud at tjene. Barndomstiden var forbi, og en ny tilværelse begyndte.

Ungdomstiden 1927-1928

Min første plads var en lille gård, som lå tæt på mit hjem. Den ejedes af Marius Christensen (Øland) og hans hustru Marie. Hun var datter af Steffen Andersen, som jeg skriver om senere. Det første halve år fik jeg 125 kroner plus kost og logi. Det år giftede far sig med Margrethe.

Jeg blev i min plads endnu 1 år og fik 250 kroner for hele året. Jeg led meget af hjemve. Dagen var også lang at komme igennem. Vi malkede 3 gange daglig. Sidste gang var kl. 9 om aftenen. Den aftenmalkning måtte jeg klare alene, når Marius og Marie skulle bort om aftenen, og det skete ofte. Men på den anden side var de gode ved mig. Det var jo en tid, der var meget forskellig fra forholdene i dag.

Jeg tjente 1½ år hos Marius Øland.

Ungdomstiden 1928-1929

Så fæstede min far mig til Holger Hollesen, hvis ejendom også lå langs fjorden. Det var en mindre ejendom på ca. 25 tdr. land. Min løn skulle være 300 kroner for et år plus 25 kroner, hvis de ikke fik nogen pige i vinterhalvåret. For så var der nemlig mere malkearbejde til mig. Da der var gået 5 vintermåneder, fæstede de en nykomfirmeret pige 1. april. Jeg blev således snydt for de 25 kroner og besluttede derfor, at når fæstemålet var udløbet 1. november, ville jeg prøve selv at fæste mig væk. Man må huske, at dengang skulle man være 18 år for at fæste sig væk uden forældrenes samtykke. Jeg var jo på dette tidspunkt 15 år.

I dette efterår blev jorden meget våd, og det var besværligt at bjerge rodfrugterne. Vinteren blev streng. Til sidst var isen på fjorden så tyk, at selv dampskibe frøs fast. Og inde ved land bundfrøs fjorden, så små lastbiler kørte

fra Hals til Nørresundby. Årsagen var, at landevejen ustandselig fæg til med sne. Så vi fik skovlet meget sne den vinter. Det var jo pligtarbejde dengang. Snefogeden havde lister over, hvor mange pligtdage hver ejendom havde. Da der ikke var varme på mit værelse, så var væggene til sidst dækket af rim. Ja selv på dynen lå der rim, og vinduet var selvfølgelig belagt med et tykt lag is. En nat lød der en knagende lyd ude på fjorden. Det var den nye statsisbryder, som brækkede en rende, så næste morgen var dampskibene væk. I april måned brød isen op og gik til havs. Få timer efter var fjorden isfri og ØK's store dieselmotorskib, som havde ligget indefrosset ved Portland Cementfabrik, stævned ud. Den vendte dog om, da isen skruede op ved Hals Barre, så sejlløbet var totalt blokeret.

I denne strenge vinter frøs mange kartofler, som vi så fodrede op. Vi havde ellers dækket kulerne med tang. Omsider blev det dog forår, og vi kom i marken. Vi havde 2 unge heste og en dag, hvor jeg pløjede, blev de bange og løb løbsk. Jeg slæbte ved siden af ploven så langt, at min trøje blev slidt op. Da jeg fik viklet mig ud af tømme, fik den fat i ploven, som huggede i jorden, så ved dette ryk standsede hestene.

Hollesen var den første dér på egnen, som anskaffede sig en radio, oven i købet med højttaler, og han havde en motorcykel med sidevogn. Han var fra Torslev, og hans hustru Inger var fra Arentsminde. Så de kunne smutte hjem engang imellem.

De havde barnedåb, medens jeg var der. Det var en lille pige. Og så samledes alle skiverboer fra Steffen til Per Kock til spisning og kortspil - "Lige ud", hed det. Det varede til kl. 6 om morgenen, og Per Kock væddede med en chauffør fra Arentsminde om, at han kunne løbe om kap med bilen fra gårdspladsen og ud til vejen. Det gjaldt en flaske brændevin, som Per nær havde vundet, da bilen var ved at køre fast i pløret.

Alle skiverboer holdt for øvrigt høstgilde med deres piger og karle på Gandrup Gæstgivergård, med medbragte madkurve, og dans som først sluttede, når vi skulle hjem og malke om morgenen. Det var Skiver Thorvald, som spillede det år. Han boede dog ikke i Skiveren trods navnet.

En efterårsdag, da jeg pløjede, kom jeg til at tale med ejeren af nabogården. Han hed Steffen Andersen. Han tilbød mig 400 kroner fra november 1929 til november 1930. Og da min far ikke havde noget at indvende, så var sagen afgjort.

Ungdomstiden 1929-1930

Jeg tiltrådte altså min nye plads hos Steffen på den skiftedag, som var den almindeligste, nemlig 1. november. Her hos Steffen var der andre skikke end de traditionelle på egnen. Vi drak for eksempel the hver formiddag. Det fik man ikke på andre gårde i Vendsyssel, hvor man måtte arbejde fra 6 til 18 uden andre spisepauser end middagspausen fra 12 til 13. Men Steffen havde sejlet og var fuldbefaren matros i en tid, hvor skibene var af træ, og mændene der sejlede dem var af jern. Han skævede altså ikke til, hvad naboerne gjorde og mente. Men gjorde som det passede ham. Trods det at han kunne bande, som kun en matros kan det, når han blev hidsig, så havde han et hjerte af guld, og hos ham og hans blinde kone Dora kom jeg til at føle mig hjemme. Dora var født Grimm og var fra Boslau i Holsten. Hendes første mand var af Linnemann slægten. Dora var meget dygtig og intelligent og havde rede på alt, hvad der foregik. Hun havde næsten altid sit strikketøj i hånden. Juleaften fik jeg et frakkeskjold af sølvplet med indgraverede forbogstaver.

Mange af gårdens dyr havde navne. Hunden hed "Fock", og køerne kunne også have så særprægede navne som "Skræften" og "Skræben", og de to heste hed "Sidsel" og "Jacob". Den sidste var indkøbt i "Skrold" og opkaldt efter denne gårds ejer Jacob Nøhr.

Traditionerne blev holdt i hævd, således når vi høstede og det sidste neg var bundet. Det foregik med håndkraft. Så var der opmejet. Vi drog hjem fra marken, og satte hestene på stald. Derpå hentede Steffen sin le og strygespån, og vi stillede op foran køkkendøren. Steffen strøg leen og råbte: "Kommer I med flasken, ellers falder grønkålen". Dette ritual kaldte man "at stryge for kålen". Og så måtte kvinderne ud med flaske og glas for at redde den uundværlige grønkål. Derpå kom vi ind og fik æbleskiver med syltetøj i. De kaldtes for "opskiver". Og så blev der for øvrigt ikke arbejdet med noget særligt resten af dagen. Det var en af sommerens mærkedage.

Grønkålen hørte jo med til den vendsysselske jul. Det var ikke mange steder på min hjemegn, hvor der ikke blev serveret vendsysselsk grønlankål fra julemorgen til helligtrekongersdag. Det var vel også derfor, at denne vigtige plante blev brugt som pressionsmiddel, hvis der ikke vankede "opskiver".

I dette år forsvandt Østasiatisk Kompagnis skoleskib, den femmastede bark "København" sporløst. Det blev der talt meget om.

Steffen havde selv båd. Den første båd var en ålekåg, det vil sige, at det var en smal fladbundet kåg beregnet til ålefiskeri i åløb. Senere fik han en større kåg, som Kristian Gade i Gåser havde bygget. Den tilfredsstillende ikke helt den sagkyndige Steffen, der betegnede båden som et dejtrug. Han tog den dog med til Aså, da han flyttede til Dronninglund, og sejlede den egenhændigt den lange tur.

Når jeg gik alene med Steffen, fortalte han mange af sine oplevelser, men overfor andre var han tavs om sine ofte barske oplevelser. "Folk vil bare tro det er løgn", var hans kommentar, og det var sikkert også mest sandsynligt, at det forholdt sig således. I hans ungdom var der ikke mange, der rejste ud for at se sig om. De fleste var "hjemmeføddinger".

Ungdomstiden 1930-1931

Den 1. november 1930 tiltrådte jeg min nye plads hos Christian Pedersen, som havde en mindre ejendom på den egn, der i dag kaldes "Hjortrimmen". Han var en meget høj mand. Men hans helbred var ikke godt, og det var årsag til, at han var nødt til at have en karl. Han var for øvrigt af spansk afstamning. Hans oldefar var en af Napoleons spanske soldater, og hans oldemor vistnok fra Fiskerhuset ved Kanalen. Det sorte hår og de brune øjne fulgte stadig slægten. Hans kone Laura stammede vist fra Øster Hassing gamle præstegård, "Kirkegaard".

Christian havde ordenssans, og der så godt ud overalt. Jeg blev behandlet, som om jeg hørte til familien, så jeg var meget glad for at være der. Ægteparret havde 2 børn, Karen, og Gunnar som senere overtog ejendommen og blev gift med en søster til Svend Jacobsen, Folketingets formand.

Det blev kun til et år i denne plads. Jeg lod mig nemlig overtale af et par kammerater til at gå på session sammen med dem. Jeg var kun 18 år, men regnede med at blive kasseret, fordi jeg brugte briller. Det blev imidlertid kammeraterne, som blev sendt hjem. Jeg blev udskrevet til den egentlige krigstjeneste, så den fridag jeg havde reddet, skaffede mig problemer. Det var nemlig næsten umuligt at få plads eller arbejde for et vinterhalvår. Og jeg skulle møde som soldat den 10. maj 1932. Jeg fik dog omsider fundet en plads,

hos Chr. Kock i Gåser. Betingelserne var, at jeg skulle malke 9 køer morgen og aften udenfor almindelig arbejdstid, og så blive til 10. maj. Lønnen 180 kroner for halvåret. Der var ikke noget valg, hvis jeg ville have jobbet. Men så havde jeg også kost og logi så længe.

Ungdomstiden 1931-1932

Den 1. november tiltrådte jeg så hos Christian Kock. En af de første aftener kom en kraftig midaldrende mand ind i stuen. Det var naboen Anton Thomsen fra nabogården "Haraldsminde". Han skulle snakke med Christian Kock. Da han fik øje på mig, som var ny på stedet, spurgte han, hvor jeg var fra. Og da jeg havde gjort rede for det, sagde han: "Ja, vi er i familie". Jeg havde nok hørt lidt om, at vi var i samme slægt, men aldrig tænkt særligt over det. Der skulle gå mange år, inden jeg begyndte at interessere mig for det. Og det var da også hos Anton Thomsens barnebarn, Klem Thomsen, at jeg fik de første oplysninger om slægten, som jeg skrev ned og tog med til Sjælland. Det er senere blevet til mange timers studier og har ført mig i forbindelse med mange mennesker fra det meste af landet, men det er en anden historie.

Og nu til Gåser, denne lille landsby, hvor de fleste gårde og huse ligger på række langs Limfjorden. I min barndom syntes vi, at den lå ret isoleret. Der var mange særprægede personligheder i dette lille samfund, hvor alle kendte hinanden på godt og ondt. Christian Kocks gård var en af de største gårde i landsbyen. Vi havde 6 heste og 45 malkekøer, hvad der var en stor besætning efter den tids forhold. Marken gik fra gården og nord på til "tyringen". Det er en betegnelse, som jeg ikke har haft kendskab til fra andre egne. Der var to "tyringer" til Kocks gård. Den ene kaldtes Lars Ladens tyring og har antageligt hørt til "Aagaard", som ejedes af Lars Laden. Nord for tyringen og helt op efter Holtet lå så "engen", der var på ca. 20 tdr. land, og som blev drænet med faskiner, det vil sige bøgeris fra Hals Sønderkov. Risene blev bundet med ståltråd. Når man netop brugte disse såkaldte faskiner i stedet for drænrør, var det af hensyn til undergrunden, som bestod af fint sand, der hurtigt ville stoppe de almindelige drænrør.

Christian Kock var for øvrigt kasserer i aktieselskabet "Hals Sønderkov". Jeg mindes, at Ploug, som også var ringer, og Steffen Kock, som var nevø til Chr. Kock, begge arbejdede de i skoven og hentede deres ugeløn hos Kock. Samme Steffen Kock var en dygtig harmonikaspiller. Han boede hos sin moder Johanne, som havde Gåser Central. Undertiden spillede han sammen med sin fætter Marius, som var en dygtig violinist. De havde begge fået musikundervisning hos mejeribestyreren på Holtet Mejeri.

Dengang skulle der være mange mennesker for at drive et landbrug af denne størrelse. Og vi var da også 2 karle og en fodermester til at klare arbejdet i mark og stald, og til hjælp i husholdningen var 2 unge piger, som også skulle malke en del af køerne. Det var før malkemaskinerne blev almindelige. Den ældste søn Thomas var forkarl, og den yngste Marius var fodermester, så det var et familiebrug. Disse sønner havde for øvrigt fået en god landbrugsfaglig uddannelse. Christian Kock deltog selv i arbejdet. Han fodrede svinene og rensede under dem. Altid med sin store træpibe i munden. Han var en meget dygtig landmand, der havde økonomien i orden.

Inde i stuehuset var der hyggeligt, men gammeldags, og præget af at Katrine var højt oppe i årene. Her blev de gamle skikke holdt i hævd.

Bagningen var et kapitel for sig. Det startede med, at Christian Kock stod op ved firetiden om morgenen for at fyre den store ovn op med risbrænde, så den

kunne være varm til at sætte brødene ind. Der blev bagt rugbrød og sigtebrød til gårdens forbrug, så dejen blev æltet i et stort dejtrug af træ. Det stod i bryggeriset. Der skulle gode kræfter til at ælte al den dej, og det foregik jo med håndkraft. Når dejen var æltet, kom Kristiane og synede arbejdet, og hvis det var i orden, så tegnede hun et kors med fingeren i dejen, hvorefter der blev lagt et hvidt lagen over dejtruget, hvori dejen hævede i nattens løb. Brødene blev formet og skubbet ind i den varme ovn med en brødspade, som dem man brugte i bagerierne. Til jul mener jeg, at der blev bagt ca. 40 brød, hvoraf de fleste var rugbrød. Resten var sigtebrød samt et par julekager til højtiden.

Der blev ikke sparet på sulet juleaften. Jeg tror, der var stegt 4 ænder plus en hane, så der var næsten en fugl til hver person.

Nytårsaften var jeg ude sammen med 2 brødre, jeg løb på inde i huggehuset. Det var Klem og Anders Thomsen fra nabogården "Haraldsminde". De havde egentlig haft til hensigt at vælte min seng, men da jeg nu kom til at forstyrre dem i dette forehavende, blev vi enige om at følges ad. Vi hjemsøgte blandt andet Johannes Justsen, hvor vi løb med staldtrillebøren. Vi blev forfulgt af karlene fra "Vestergaard", men kom dog først til broen og slap over åen tilbage til landsbyen.

Der var jo tradition for nytårsløjer, og jeg kan da huske, der blev fortalt, at Holger Gade altid var udsat, fordi han kunne blive så hidsig. Engang havde nogle unge mennesker sømmet vinduer og døre, for at han ikke skulle komme efter dem, når de løb med den tohjulede gig, hvormed han vist til daglig hentede valle fra Holtet Mejeri. Men vinduet i spisekammeret havde de overset, så Holger indhentede dem og svang piskeren over den uheldige kusk, der ikke slap væk.

Den vinter var der husflidsskole i Gåser, i Kristians Gades tømmerværksted midt i byen. Hans søn Emil Gade underviste. Jeg kunne lige smutte hjem i pausen og fodre hestene, så derfor kunne jeg også være med. Jeg havde nok nær overvurderet mig selv. Jeg ville lave en trillebør til roer, men kom i tidnød, så hjulet lavede jeg hos Niels Ladefoged, som også var tømrer, og hvor jeg ofte kom. Så spillede vi kort. Man kaldte det noget i retning af "servindsel", og Niels vandt altid.

Der var også telefoncentral i Gåser. Den blev bestyret af Johanne Kock, enke efter Steffen Kock "Ø. Møllergaard". Christian Kock ringede ofte til sin broder Peter Kock i Skiveren. Det forløb typisk således. Christian Kock ringede op og sagde: "Go awten Johanne, ka do ji mæ Pier". Det kunne Johanne og så gik snakken mellem de 2 "Kokke" i timevis, forekom det mig.

Limfjorden

Når man i vor tid færdes i Sydøstvendssyssel ad de nye gode veje, der forgrener sig ud over Limfjordsbroen og gennem tunellen, så er det vel ikke alle, som umiddelbart tænker på, at sådan har det ikke altid været.

De lave arealer vest for Stae og indtil Nørre Uttrup var dengang uden ordentlige veje. Der var heller ingen bro fra Nørresundby til Aalborg, for slet ikke at tale om tunellen. Men så sejlede man, når man skulle over fjorden. Der var nogle af gårdene, som selv havde båd, og der var færgesteder i Nørresundby og ved Stae Bæks udløb i fjorden nede ved Øster og Vester Laden, hvor nu det nye Elektricitetsværk er placeret. Man kunne også sejle ind i Aalborg ad Øster Å forbi Jens Bangs Stenhus, hvor man har kunnet losse varerne. Jens Bang var storkøbmand og drev en udstrakt handelsvirksomhed.

Min fars barndomshjem ”Klemmen” lå ca. 2 km. fra Limfjorden, og både oldefar og flere andre gårdmænd havde båd og plaskede husvant til søs. De fiskede til husbehov. Men brugte også bådene til at fragte varer hjem fra den modsatte kyst. Jeg har fået fortalt, at der engang var nogle af disse landmænd sejlet over til Fiskerhuset og derfra op ad Gudumholms Kanal til fabrikken, hvor de hentede ulæsket kalk. Men da de sejlede tilbage, blev de midt ude på fjorden overrasket af en kraftig regnbyge, som fik kalken til at koge op. Så de fik ekstra gang i årene for at komme i land uden at blive skoldet fordærvet.

Det var ikke altid, at folk var lige heldige med deres sejlads. Et tragisk tilfælde indtraf, da min oldefars halvbroder druknede, medens de var ved at sejle kvier over til Høstmark Enge på fjordens modsatte side. Fremgangsmåden var, at man bandt benene sammen på dyrene, medens man roede over. Men en kvie fik altså sparket sig løs og slog ham overbord. Det var i 18. Tipoldefars gård lå vest for Gåser, matr. nr. 22.

Men som oftest gik det da godt. For eksempel da Per ”Grøfter” var ved at banke bundgarnspæle ned. Han stod i stævnen af båden og hamrede de lange pæle ned i fjordbunden ved hjælp af en stor kølle. Men just som han svingede køllen gled båden så meget baglæns, at Per ramte ved siden af og gik overbord med køllen, og båden drev fra ham. Per fik arbejdet sig hen til pælen, som han klamrede sig til, og til hans store held blev han observeret af et fartøj som reddede ham i land. ”De tog mig i røv og nak, og smed mig op på fyverbak”, fortalte Per Grøfter, som godt kunne lide at lave rim. Den samme Per var en efterkommer af en de spanske soldater fra Napoleonskrigen og en pige fra Fiskerhuset. For øvrigt har jeg hørt, at Skiver Jens Peter engang røg overbord, da han slog pæle i, men han præsterede at svømme ind, hvor han kunne bunde, skønt han havde søstøvler på og var en gammel mand.

Ved Skiveren var der færgested.

Disse erindringer stammer fra en aflevering til Hals Arkiv, arkiveret under journalnummer A335. Artiklen har tidligere været publiceret på arkivets hjemmeside, men bringes her i en ny redigering.